

אלי כהן

החליפה

בְּקָרוֹב תִּגְיַע הַחֲלִיפָה הַחֲדָשָׁה שְׁלִי
 שְׁתַּחֲלִיף אֶת הַיְשָׁנָה, הַבְּלוּיָה.
 יוֹם אֶחָד אֶתְעוֹרֶה,
 אֲגִשׁ לְצַחְצַח אֶת שְׁנִי,
 אֲבִיט בְּמַרְאֵה הַיְשָׁנָה,
 וְאֵז הָיָא כְּבָר תִּהְיֶה שָׁם,
 מוֹנַחַת עָלַי בְּאֶפֶן מְחֻלָּט,
 מִתְאַיְמָה, לְלֹא צֶרֶךְ בְּתַקְוָנַיִם,
 לְלֹא פֶתֶק הַחֲלִפָה.
 כְּשֶׁאֲגִשׁ לְמִטְבַּח לְשִׁתוֹת אֶת הַקֶּפֶה,
 הִיא לֹא תִרְגֵּשׁ מִיַּד בְּהֶבְדָּל.
 יִתְכַן שְׁמִשְׁהוּ יִרְאֶה לָּהּ מוֹנֵה,
 אֵךְ הִיא לֹא תִקְשֶׁר.
 בְּעֶרְבִי, כְּשֶׁנִּשְׁבַּח עַל הַסֶּפֶה,
 הִיא תִעֲלֶעֶל בְּאַלְבוּם הַתְּמוֹנוֹת,
 תְּסִיט קְלוֹת אֶת מִבְטָה אֲלֵי,
 תִחְזוֹר לְתִמְוֵנָה עִם הַחֲלִיפָה הַיְשָׁנָה,
 וְאֵז, אוֹלֵי תִדַּע.

אגירה

בְּבִקְרִים אֲנִי מְחַשֵּׁט וְאוֹגֵר
 מְשֻׁפְּטִים עֲזוּבִים מְעִתּוֹנִים יְשָׁנִים
 כְּמוֹ חוֹלָה בְּמִחְלַת הָאוֹ-סִידִי,
 וְהֵם כְּנִמְרִים וְקָנִים בְּסוּגָה,
 מְחַפְּשִׁים פְּרָצָה לְהִשְׁתַּלֵּט עַל נִשְׁמָתִי
 לְפָנַי הוֹפְעַת הַקְּרָקֶס הָאֶחְרוּזָה.
 מְלִים אֲנִי שׁוֹמֵר בְּאַרְנָקִים
 הַתְּלוּיִים לִי עַל צִנְאָרִי
 כְּמוֹ אֶסִימוֹנִים לְשִׁעַת צְרָה,
 וְלִפְעָמִים קוֹל צִלְצוּלִם
 מְזַכֵּיר לִי אֶת יְמֵי יְלָדוּתִי.
 וְהָאוֹתוֹת,
 הָאוֹתוֹת הַשְּׁחֹרוֹת, הַתְּלוּשׁוֹת, הַשְּׂדוּפוֹת,
 שֶׁרַק לְפָנַי רָגַע בְּתֵרוֹ הַלּוּמוֹת,
 רוֹקְדוֹת לְפָנַי בְּחִלּוּמִי,
 מִתְחַנְנּוֹת, בּוֹא הַצֵּל אוֹתִי
 וְהַבְּחִיכָה לֹא בְיָדִי.

חוסין אל-ברע'ותי¹ حسین البرغوثي (1954-2002) - משורר וסופר פלסטיני יליד הכפר כובאר שלייד רמאללה, היה ממייסדי "בית אל-שער" הפלסטיני (בית השירה) ועורך כתב העת 'אל-שועראא'. ברע'ותי היה איש של התנסויות, בחיים וביצירה. כתב שירה פילוסופית, ויצירתו החשובה ביותר, לדעתו, היא הרומן האוטוביוגרפי **האור הכחול** (الضوء الأزرق).

עוד חופן של שמות יצוק בצוותא את יסודות הפרוזה הפלסטינית, דוגמת ח'ליל ביידס, תוופיק פייאד, מחמוד שוקייר, סמירה עזאם, ריאד ביידס ורג'אא' בכרייה. אך בו בזמן אפשר לומר שהתמורות שחלו בפרוזה הפלסטינית היו צנועות, מועטות ודלילות לעומת הדינמיקה התוססת של השירה. עובדה זו הנה פועל יוצא של גורמים רבים, שונים ומשונים, שדחקו את הפרוזה האמנותית אל השוליים לטובת השירה. אפילו משוררים ידועים, שהתפרסמו בזכות שירתם, דוגמת תוופיק זיאד ופדווא טוקאן, כאשר התנסו בכתיבת פרוזה, נדחקה גם היא הצידה.

אם נעיין במתרחש כעת בעולם הספרות והתרבות הערבית, ניווכח לדעת כי התחולל בו מהפך שגרם לרומנים להיות ה'אנר המיוצר והנחשק ביותר. הפרס הבינלאומי לרומן הערבי, פרס שהוא הגרסה הערבית לפרס מאן בוקר הבריטי (ובשיתוף עמו), שנוסד בשנת 2007, הוא הוכחה ניצחת לדריכת כוכבו של הרומן בספרות הערבית. אמנם הפרס עורר סביבו פולמוסים רבים ועזים, והיו שטענו כי זהו מסחור של הספרות ויחסי ציבור יותר מאשר עשייה ספרותית רצינית; אך למרות כל הטעונונים מהצד הזה, אי-אפשר להתכחש לעובדה שהרומן היום (יותר מהסיפור הקצר) הוא הסוגה הערבית הנכתבת ביותר, בנוסף לכך שסביבו מתרחשים רוב הפולמוסים הביקורתיים.

הכותבים שנבחרו להיכלל בלקט הפרוזה הפלסטינית **נכבה** לייט נמנים עם הגל/ הזרם הספרותי החדש. בחרתי לא לתרגם את הסופרים הקאנוניים, אלא דווקא את החדשים, שאולי יהיו את הקאנון החדש/העתידי. זהו זרם שחולם על שינוי שינוי תבנית. שינוי שפה. שינוי עולם. שינוי הפוליטיקה. שינוי סדרי עדיפויות. שינוי גלגלי שינויים שנשחקו. שינוי הסטטיות שאפפה את הפרוזה הפלסטינית. פריצת סוגיות הטאבו החברתיות/דתיות/אסתטיות. אפשר להבחין שרובם של הסופרים באנתולוגיה מתחקים אחר התנסות בכתיבה חדשה, במישור השפה ובמישור התוכן. פרוזה ששואבת מן התיעוד היומיומי, צדה את הרגעים הקטנים, נשענת על האירוניה הביקורתיות ועל הפנטזיה. הדור החדש של הפרוזה הפלסטינית אינו חושש לחרוג ממוסכמות ספרותיות ומנסה, למרות כל הסיכונים הגלומים בצעד כזה, לפלס לו דרך חדשה. הזהות הפלסטינית החדשה מתעצבת דרך נפתולי החיפוש.

הפרוזה הפלסטינית החדשה מחפשת את דרכה באין דמות אב שאותה תאמץ (ותמרוד בו - כמו בשירה: "חרדת ההשפעה"), דבר המשתקף היטב באקספרימנטליזם הסוחף שמאפיינ אותה. עמעום רב עוטף את יצירת הפרוזה של הדור הזה. העולם הבדוי שלו נוטה יותר לפנטסטי ולעיוות המציאות. בדור הקודם של הסופרים הערבים, יצירות המופת של הפרוזה היו ריאליסטיות, והריאליזם היה הזרם הקאנוני. הדור החדש מתחיל ממקום אחר. מנקודה אחרת. מנסים לייצר נראטיב לא כפי שהתבקש בדור שקדם להם, אלא כפי שמבקש זאת כיוונם הספרותי העכשווי.

מתוך העמעום הפנטסטי הזה, הקשה לעיכול לפעמים, נולדו שאלות הפרוזה הפלסטינית החדשה, גבולותיה, התעצבותה, כיוניה העתידיים ויכולותיה לשרוד ולהתפתח, ולהעלות את רוח התקופה.

* מתוך: המבוא לקובץ **נכבה** לייט וסיפורים אחרים, לקט מהסיפורת הפלסטינית החדשה, ליקט ותרגם מערבית: אלטייב ע'נאים, ערכו: אלטייב ע'נאים, יוסי גרובנסקי, הוצאת מטען 2014, עמ' 132